

Annus
József

KÖTÉL ÁLTAL

Elhatározta, hogy végignézi a pusztulást. Végignézi, és azután felakasztja magát. A kötelet előkészítette. Felkötötte a derekára, a végét áthúzta a vállán, mint az ántántsíjzat, s elől a hasán megkötötte. A tyúkol kislétráját odátámasztotta az eperfához. Alaposan megigazította, ne boruljon, ha sor kerül rá.

A víz jött. Szénaboglyát hozott a hátán, meg mindenféle deszkákat. Majd léceket, amelyek megroggyanva, elferdülve, de még kapaszkodtak egymásba. Egy halott istálló bordái lehettek. A kert alatt még megakadtak, de a víz már belegelt a tanyaúdvarrá. A föld talán egy cseppjét nem itta meg. Keményen meglapult, s engedte a hátán nyargalni a szemetes habokat. Dagadt a víz, mint a kelt tészta. A régi csutkakúpot már körülfogta, s egyik oldalról bekerítette az üres ólat is.

— Na menjetek! — mondta szürke hangon az öregember, s kinyitotta a süldőinek az alkoholját.

Ekkor szaladt tele a régi vályogos gödör helye. Szabályos tó lett, teljesen kiadta a régi formáját. Csak most látszott meg, ahogy a víz ráhasalt a kusza porcsinokra, apró füvkekre.

Az öregember most beszaladt a házba. Az ajtót is nyitva hagyta, a feldöntött konyhaszéket se tette vissza. Pillanatig állt, aztán lekapta a falról a legnagyobb rátmát. Három kép volt benne. Egy pörgebajszú huszár, majd ugyanez a huszár civilben, fátyolos menyasszonnyal az oldalán. A lábuknál pedig szöszke gyerekek, fél lábbal rolleren támaszkodva. Nem nézte a képeket, csak a hóna alá vágta, s futott tovább, az ablak felé. Matatott a parkányon. A faragott borotvátokot markolta fel előbb, s bele dugta a nadrág zsebébe. Ugyanígy zsebre vágta a tornyos ágyrá akasztott rózsafüzért.

Kinézett az ablakon. Az udvaron ömlött a víz, mint a folyóban.

Visszaakasztotta a képet, s vissza az olvasót. Kidobta zsebéből a borotvát is. A szekrényhez ugrott, kitépte az ajtaját, s az ünnepelő kabát zsebében kezdett kutatni. Végül minden papirost kibrángatott belőle. Fele a földre hullott. Válogatott köztük. Azt, amelyik a ház átírását, meg a százalék kifizetését igazolva, az állával a melléhez szorította. Melléjük gyűrte a süldők paszuszását is. Az igazolványát kereszte volna még, de ekkor már a konyhában beszélgetett a víz. Megfordult, s nézte, mint hálógosodik be a meszelt föld az asztal alatt.

— Nesze, zabálj! — ordította most, miközben a vízbe dobta mind a papirokat, s utánuk a kalapot is, amely a lendülettől felugrott a feje búbjára. Belegázolt a vízbe, s nagyokat tocsantva, lábával kis örvényeket kavart, üres kézzel vonszolta magát az eperfa alá.

A létra állt még. Két vége fent ágak közé szorult, így tartani tudta magát. De nem sokáig. Amikor az öregember felmászott rajta, s leemelte súlyát a legfelső fokáról is, a sodrás alul hirtelen megpörgette a vékony gerendákat, hátára vette a létrát, s vitte nagy sebesen a szilvás felé.

„Gyerünk! Hurkold! Nem, ne várj tovább! Ugysem bírod végignézni. Nem nézhetsz végig! Oldozd már, gyorsabban! De mégse! Várj még! A ház... A pócsi búcsún. Ott láttam egy illetőt, akinek mindkét lába hiányzott. De egészen. A tenyerén volt valami bőrdarab, azon járt. Nem volt egy csepp lába. Az nézett így ki, mint a ház. Ez is, mintha az ablaknál kezdődne. Mintha lába, alapja, küszöbje soha nem is lett volna...”

Összedőlt az ől. Az ajtó még kapaszkodott az oszlophoz a nagy sarokvasakkal, az akol deszkái azonban fűrén vetették magukat a hullámokba, mint a pajkos kamazs, aki mit sem törődik vele, hideg-e, mély-e a víz.

„Most már kibírom. Megvárom a házat is. Igen, ez már az örület szele. Nem sajnálom. Sírnom, vonítanom kellene, és én hallgatok. Pedig én vagyok az egyetlen igazi ismerőse ennek a tanyának. Ferenc már nem volt itthon, amikor építettük, szegény

apámék meg régen meghaltak. En itt voltam, amikor még pusztta föld volt, hát most megnézem, hogyan lesz ismét pusztta föld. Majd aztán csinálom a hurkot. Oda a legvastagabbra... Mint a nagyapám. Pedig azt csak a vakaság hajtotta bele. Nekem pedig itt pusztul a szemem előtt az élet. Emberek születtek, éltek, haltak ezen a pár szögölön. En leszek az utolsó... Felszántják majd, s kendert vetnek bele. Vagy kukoricát. Nagyobb, s eleve nebb lesz itt a növény sokaig. Valameddig még mondogatják: az Imre bácsi tanyája volt itt.”

A ház vége hangtalanul rogyott össze. Az öregember pedig azt várta, hogy puffanva, nagyot csobbanva adja meg magát a ház. Zaja legyen a pusztulásnak legálább. De nem. A végfal úgy ereszkedett bele a vízbe, mintha csak rongyból lett volna.

„Mennyivel szebb lett volna, ha nagy robajjal dől ki, s magával rántja a többi falat is. Az a robaj, az kellett volna. Minthogy az én halálom is szebb volna puskával, pisztollyal. Annak legalább hangja van. Az ember utoljára üt egy kis zajt... De hiszen nincs kinek. Igaz. De akkor is. Ez a ház is milyen szánalmas így. Az a fal csak úgy lehever, mint a subás ember... No, majd a hátulja! Az nagyobb darab. Ablak sincs rajta, csak az a kicsi, a kamrán... No, nézzük csak! Hát mért nem dőlzs már, te? Mi az istenre vársz? Ugyan, az a pár téglá, ami a talpad alatt van... Mit ér az? Na? Mi lesz már, öreg? Tán arra vársz, hogy én menjek előre? Azt már nem. Látni akarom, hogyan vágódsz hanyatt. És hallani akarom a...”

Ebben a pillanatban megbillent a ház. Mindenestül. Kicsit féloldalt dőlt, mint a lelőtt ember, s néhány pillanattal így is maradt. Ugy tűnt, még vissza is billenhet, alig pár cserép hullott alá a tetőről. Aztán mégis túlbillent a pillanatnyi holtpontra, alul megroskadt, mint aki a lábát törte, s nagy puffanással, csobbanással belezuhan a vízbe.

„Ez igen! Ez szép halál volt... Már csak a göré van hátra, de azt nem várhatom meg. Téglából van az alja, a lécei erősek, különben is... A tetőt! Ráborult a házra, mint az angyalok szárnya. Még most is védi a házat. Örzi. Neki az a dolga, ezért csinálták. Nem hullott szét. Csak leguggolt, szétterjesztette a szárnyát, hogy óvja az alatta levőket... Most hát én következem. Az isten... Nem görbül az ujjam. Jobban mondva, nem egyenesedik, amelyek begörbült. Úgy áll, ahogy az ágat szorította. Mintha görcs fogná. De nem érzem. Olyan, mintha drótból lenne. Merev. Na, nézzük csak... Hát én így nem tudok hurkot csomózni, ha... Na, na, vigyázz, Imre. Még lereszel a fene, aztán a vízbe fulladsz... Hahaha! Mintha nem mindegy lenne. Mert nem is mindegy! Ezt a halált én akarom, azt meg a víz. Hát azért is nekem lesz igazam! Nézz ide! Ugye, hogy dolgozik már a kezem. Itt a kötél vége, tekeredik le a vállamról, aztán a derekamról. Na. Most megkeressük a vastag ágat, s egy vékonyabbnak a tövét. Oda kell erősíteni. Aztán a... nyakamra. Lássunk hozzá...”

Az öregember piszmog a nagy tenger közepén, fent a fa tetején. Csomózza a kötelet az ág tövére. Meghúzogatja, kipróbálja, elég erősen áll-e. Aztán köti magára. Át a jobb hóna alatt, majd vissza a vállá fölé, mint a hámat, végül körbe a derekán, s újra vissza a faághoz. A nyakához nem is közelít. A merev ujjak dolgoznak, mint az automata. Körülcsonomózzák az öreg derekát, vállát, s hozzáerősítik az embert az ághoz. Amikor végeznek, lazán kinyújtózkodnak, s lógnak lefelé.

Az öregember feje kissé hátracsuklik. Szeme az égre bámul. Fent remeg a levegő. Óriás szítakötő zümmög, kelepel fölötte. Megáll, s ereszkedik lefelé. „Helikopter...”

Az öregember maga elé emeli a két kezét. Bámulja az ujjait. Az ujjait, amelyek most az egyszerű nem engedelmeskedtek neki.

Kováts Margit

Veress
MiklósCSATATÉR
ÉS PARADICSOMSéta fiatal költők
kötetei körül

1.

Külvárosi könyvtárcsákban édeslelkemezte fiatal költőkkel való találkozásán egy öreg néni: „Az a jó, édes fiaim mostanában, hogy bizony nem kell a költőknek az életüket padlásszobában kezdeni, nem kell nyomorogniuk, meg előbb-utóbb ki is adják a kötetüket. Nem kell türelmetlenkedni, hiszen maguk olyan fiatalok még.” S bólogatott hozzá jóságos, hetven év fehéritette fejével.

Azóta eltelt néhány év, s a néni szavait könyvkiadásunk is kezdi igazolni. Főleg az „előbb-utóbbot”. Sorra jelennek meg azoknak a fiatal költőknek a kötetek, akik négy-öt éve is már azok voltak. A huszonnyolc-harminc éveseké. Egy kivétellel: szokatlan és éppen ezért dicsérendő gyorsasággal jelentette meg és reklámozta a Szépirodalmi Kiadó, s még hozzá 11 ezres példányszámban, a 18 éves Bari Károly kötetét. A Magvető által megújított Új Termés-sorozatot (a megújulás abban áll, hogy egységes típusú, nagyon esztétikus borítóval, de a fiatalokat elkülönítő sorozatcím nélkül jelenik meg) felfedezettjeinek most köteté vált verseit azonban jó néhány éve olvastuk már folyóiratban. Biztos, ami biztos, meg kellett várniuk, hogy ne vádolhassa senki a köteteket kiforratlansággal. (A sorozatban így is megjelent néhány kritikán aluli kötet.) A költők felfedezése egyébként az antológiák érdeme: Mezey Katalin és Rózsa Endrére az Elérhetetlen föld, Szepesi Attilára a Költők egymást közt, Béres Attilára az Első ének című antológiákban figyelt fel a válogatók. S hogy ez állandósul gyakorlattá, arra abból is következtethetünk, hogy a Költők egymás közt folytatásaként a Szépirodalmi Kiadó az 1971-es könyvhétre A magunk kenyerén címmel újabb antológiát jelentet meg, s hogy maga főként a Költők egymás közt költőinek — Takács Zsuzsának, Apáti Miklósnak stb. — kötetét adja ki.

2.

A legtöbb fiatal, mint már jeleztem, a Magvető Kiadó sorozatában kap helyet első kötetével. Legjobbjaikra — Mezey Katalinra, Szepesi Attilára, Rózsa Endrére (nem szabad összetéveszteni a Költők egymás köztben szerepelt, sokkal gyengébb kvalitású Rózsa Andrásal) éppen az a világrész a jellemző, amely a cikk elején említett olvasgató néni elképzeléseivel szegül szembe. A nemrég megjelent Béres Attila-köteten ez a cím látható: *Beüzetés a paradicsomba* — beüzetés a nyugodt kölépészer félig-jómódjába, immár nem padlásszobába, hanem a „szép életbe”. „Kaptam íróasztalt, aktákat, széket / és dossziét a jövőendő érdemeknek, / melege tettek, / és tudatták, / hogy végre békére lettem, / az út előttem simára legeltem / csak végigmenjek rajta — arra vár.”

Az övé az említett költőkkel szemben a legdirekttbb költői kifejezési mód, szinte prózaian vágja az elkészettek jogán a jelen szemébe Bonfini nevében ars poeticáját: „En tulajdonképpen harcosnak születtem / de mire elvégeztem / a kötelező tanfolyamokat / már nem volt / felvétel a Fekete Seregbe”. A nála öt évvel idősebb — tehát huszonkilencedikben járó — Rózsa Endre ugyanerről így vall: „Sosem halunk meg ezen a csatatéren / Mert nem csatatér ez s mi nem harcolunk...” (Az elsüllyedt csatatér). Mezey Katalin így fohászodik sosemvolt istenéhez: „Is-tenem, adj eleséget / harchoz halálíg ellenséget...” — Szepesi Attila nagyon mély, Hazám című verse így fejeződik be: „elmégy mellettem a forgatagban / zavaromban arcul leggyintesz / mit akar ez itt.”

3.

Vitatkozni mindig kész, kemény költészet a fiataloké, akik a négy kötetben mutatják meg először igazi önmagukat. Semmi sincs távolabb tőlük, mint a hurraoptimizmus, és semmi sincs közelebb, mint az, hogy látassák társadalmunk etikai viszásságait, belebetegedve a hiába-harcba. Ahogy Szepesi Attila

A technika születése

írja A férfikor udvarában: „Zöld szél ifjúság zöld szele adj erőt / hogy legyőzzem arcom mögött a bomlás jeleit a tunyaságot a csontot- / lelket örlő hatalmat a kővet / butaságot rongy gáncsot eszelős / magányt / langy meghunyászkodást a ringyó / öndúlását...”

Az ő kötete az, amely kiemelkedik az eddig megjelent — és számbavehető — fél tucatnyi közül — főleg kifejezésbeli — egyiségével. Bár ha a táj nem is városként bukkan föl verseiben, joggal vallja: „Pécsett és Szegeden tanultam. Ez utóbbi város formált.” Szegedhez tartozását, bárhol is élt, mindig makacsul őrizte: Pécsen, Hernádon, Budapesten. S hogy visszavágyódása mindvégig nosztalgia maradt, arról azok az egzisztenciális gondolatok tehetnek, melyek — ha tudna róluk — némileg megváltoztatták volna a külvárosi könyvtárban édeslelkemező néni véleményét is.

Szegénylegényes magatartásának azonban nemcsak ez a gyökere. Életeleme a mozgás, utazás. Az az életforma, melyre valaha a szegénylegények rákényszerültek, neki választott közege. Már kötetének első soraiban is a tengeritáblát emlegeti, amely „fürjek tanyája / csillagos bujdosók / szegénylegények / sohase reménye / holnapig álma.” A tanyák, ezek az ősi kövületek, a Dózsa koponyájából virágzó pipacsok, napraforgók, sárga kukoricaszárak alkotják jelképekkel ragyogó vagy sötétlő háttérét költészetének. Ezzel — a külső és belső tájjal — azonosulva szólal meg legjobb verseiben: Zöld fal-ka zúdul, Kora tavasz, Február, Verset fonnék, Anyám nevére, Szerelmes vers, Játsszom, A legkisebb fiú, Hazám, Egy költőre, Folyó: „ha kőre nézek kő vagyok / bárkire nézek ő vagyok.”

4.

Néhány adat a megjelenések sorrendjében. Mezey Katalin *Amíg a buszra várunk* című köteté másfél ezer példányban jelent meg. Költője 27 éves. Szepesi Attila *Az üveg árnyéka* című verseskötetének példányszáma 1800. Szepesi Attila 28 éves. Rózsa Endre *Kavicszüretét* 1700 példányban nyomták, Béres Attilaét ugyanannyiban.

Prognózis: a téli könyvvásáron ismét jelentkeznek tehetséges fiatalok: Urbán Gyula és Kiss Benedek kötetait a Kozmosz kiadó jelenteti meg.